

ВОЛЕЙБОЛ ТАЪЛИМ ЙЎНАЛИШИДА ТАҲСИЛ ОЛУВЧИ ТАЛАБА ҚИЗЛАРДА КАСБИЙ МАҲОРАТЛАРНИНГ ШАКЛЛАНИШИНИНГ НАЗАРИЙ-МЕТОДИК ЖИҲАТЛАРИ.

Тургунов Б.

Жиззах давлат педагогика университети

Таянч сўзлар: волейбол, касбий маҳорат, талаба қизлар, назарий-методик жиҳатлар, машғулотлар.

Ключевые слова: волейбол, профессиональное мастерство, студентки, теоретико-методические аспекты, упражнения.

Key words: volleyball, professional skills, female students, theoretical and methodological aspects, training.

Резюме:

Мазкур мақолада волейбол таълим йўналишида таҳсил олаётган талаба қизларда касбий маҳоратларнинг шаклланишининг назарий-методик жиҳатлари таҳлил қилинган. Асосий эътибор волейбол мураббийлигига ихтисослашган талабаларнинг касбий маҳоратини шакллантиришда амалий машғулотлар ва назарий билимларнинг ўрнига қаратилган. Мақолада касбий компетенцияларни ривожлантиришга йўналтирилган таълим жараёнининг асосий элементлари ва услублари кўриб чиқилган.

Резюме:

В статье анализируются теоретико-методические аспекты формирования профессиональных навыков студенток, занимающихся волейболом. Основное внимание уделено месту практических занятий и теоретических знаний в формировании профессиональных навыков студентов тренерской специальности по волейболу. В статье рассмотрены основные элементы и методы образовательного процесса, направленные на развитие профессиональных компетенций.

Summary:

This article analyzes the theoretical and methodological aspects of the formation of professional skills in female students studying volleyball. The main focus is on the replacement of practical training and theoretical knowledge in the formation of professional skills of students specializing in volleyball coaching. The main elements and methods of the educational process aimed at the development of professional competences are considered in the article

Кириш: Айни вақтда спорт таълими тизимида волейбол мураббийлиги соҳасида юқори малакали мутахассисларни тайёрлаш муҳим аҳамият касб этмоқда. Жисмоний тарбия ва спорт соҳасида талабаларнинг касбий

маҳоратларини шакллантириш, уларни малака ошириш дастурлари асосида тайёрлаш орқали спортнинг барқарор ривожланишини таъминлаш мумкин. Тадқиқотнинг долзарблиги юқори малакали мураббий кадрларга бўлган эҳтиёж ва уларнинг жамиятда спортни тарғиб қилишдаги ролини таъминлаш зарурати билан белгиланади. Шу боисдан, ушбу тадқиқот йўналишига эътибор қаратиш жуда муҳим.

Тадқиқотнинг мақсади ва вазифалари.

Тадқиқот мақсади – волейбол таълим йўналишида таҳсил олувчи талаба қизларда касбий маҳоратларни шакллантиришнинг назарий ва методик жиҳатларини таҳлил қилиш. Ушбу мақсадга эришиш учун қуйидаги вазифалар қўйилган:

1. Волейбол йўналишидаги таълимнинг назарий асосларини ўрганиш.
2. Касбий маҳоратларни шакллантириш усуллари ва жараёнларини аниқлаш.
3. Талаба қизларнинг касбий малакасини ривожлантиришга қаратилган замонавий услубий йўналишларни белгилаш.
4. Волейбол соҳасидаги мураббийлик фаолиятида муҳим бўлган ижтимоий ва психологик тайёргарликни таҳлил қилиш.

Тадқиқот усуллари.

Мазкур тадқиқотда қуйидаги илмий усуллардан фойдаланилди:

- **Назарий таҳлил:** Волейбол таълими ва касбий маҳоратлар масалаларига бағишланган адабиётларнинг таҳлили орқали асосий назарий қоидаларни аниқлаш.
- **Эмпирик тадқиқотлар:** Волейбол машғулотларидаги амалиёт усуллариинг натижаларини кузатиш ва талаба қизлар билан ўтказилган тажрибаларни ўрганиш.
- **Сўров ва интервьюлар:** Волейбол мураббийлари ва талабалар ўртасидаги мулоқот орқали машғулотлардаги ютуқлар ва муаммоларни аниқлаш.

Илмий услубий адабиётлар таҳлили. Волейбол таълим йўналишидаги касбий тайёргарликка бағишланган тадқиқотлар касбий маҳоратларнинг шаклланишида назарий асосларнинг муҳимлигини кўрсатади. Олий таълим тизимида спорт фаолияти волейбол йўналишида таҳсил олувчи талабаларида касбий маҳоратларнинг шаклланишининг механизmlарини илмий асослаш муаммосига А.А.Болтаев, А.Н.Абдиев, А.А. Уматов, Т.А.Поливаев, Т.А.Удалова, Н.А.Худайбердиева, А.Акбаров, Ж.Ш. Умирзоков., П.У. Маматов., Н.Ф. Султанбаева ва бошқалар ишлар олиб боришган.

Хорижий мутахассислар орасида Д. Дрейпер ва Ж.Л. Рийд кабилар волейбол ўйинлари орқали талабаларда жамоавий ишлаш қобилиятини шакллантиришнинг аҳамиятига алоҳида эътибор қаратадилар. Ушбу тадқиқотларда таълим жараёнининг самарадорлигини ошириш учун комплекс ёндашувни ривожлантириш зарурлиги кўрсатилган.

Касбий маҳоратларни шакллантиришда назарий ва амалий билимларни уйғунлаштириш зарурияти. Талабаларда волейбол мураббийлигига оид билим ва кўникмаларнинг муваффақиятли шаклланиши учун назарий ва амалий жиҳатларни бирлаштириш муҳим аҳамиятга эга. Таълим жараёнида назарий билимлар талабаларга спортнинг тузилиши, ўйин тактикалари ва техник воситаларни тўғри тушуниш имконини беради. Амалий машғулотлар эса назорат ва амалий кўникмаларни ривожлантиришга қаратилган бўлиб, талабаларнинг малакасини ошириш учун асосий замин яратади.

Назарий билимларнинг аҳамияти. Назарий билимларни ўзлаштириш талабаларга ўйин тактикалари, кўникмаларни ўрганиш ва спортни тизимли тушуниш имконини беради. Бу билимлар талабаларнинг мураббийлик соҳасидаги иш самарадорлигини ошириш учун замин яратади. Назарий тайёргарлик, шунингдек, уларнинг мураббий сифатида ўйинчиларни баҳолаш ва улар билан ишлаш кўникмасини оширади.

Амалий машғулотларнинг ўрни. Амалий машғулотлар талабаларнинг мураббийлик фаолиятида жуда муҳимдир. Волейболни профессионал даражада тушуниш ва ўзлаштириш учун амалий машғулотлар жараёнида жисмоний ва техник кўникмаларни такомиллаштириш зарур. Амалий машғулотлар доимий равишда амалга оширилиб, назарий билимларнинг ёрдамида тўлдирилганда, талабаларнинг касбий маҳоратлари шаклланади.

Тадқиқот натижалари. Тадқиқот давомида аниқланганидек, волейбол йўналишидаги касбий маҳоратлар қуйидаги асосий омиллар таъсирида шаклланади:

1. **Жисмоний тайёргарлик.** Касбий маҳоратлар жисмоний тайёргарлик даражасига бевосита боғлиқ. Куч, чидамлилиқ ва ҳаракат суръати каби хусусиятларни ривожлантириш касбий маҳоратни такомиллаштиришга хизмат қилади. Жисмоний тайёргарликнинг юқори даражада бўлиши талаба қизларнинг касбий фаолиятидаги рақобатбардошлигини оширади.

2. **Назарий билимларни эгаллаш.** Волейбол тактикалари ва техникасини ўрганиш талабаларнинг жамоавий ишлаш қобилияти ва ўйинни тўғри таҳлил қилиш кўникмасини оширади. Билимлар талабаларга про-

фессионал мураббий сифатидаги вазиятларни тўғри баҳолаш ва тезкор қарорлар қабул қилиш қобилиятини ривожлантиради.

3. Ижтимоий ва психологик тайёргарлик. Волейбол ўйинида талабаларда ҳамкорлик қилиш ва стрессни бошқариш қобилияти ривожланади, бу эса келажакда мураббийлик фаолияти учун муҳим саналади. Талабаларда мураббий сифатидаги масъулиятни ҳис қилиш ва эмоцияларни назорат қилиш кўникмаси мустаҳкамланади.

Хулоса. Волейбол таълим йўналишида таҳсил олувчи талаба қизларда касбий маҳоратларнинг самарали шаклланиши назарий ва амалий машғулотларнинг интеграциясини талаб этади. Таълим жараёнида назарий билимлар билан бир қаторда амалиётнинг муҳимлиги эътироф этилади. Назарий ва амалий тайёргарлик жараёнида талабаларнинг жамоавий ишлаш қобилияти, тезкор қарорлар қабул қилиш кўникмаси ва мураббий сифатидаги психологик тайёргарлик даражаси юқори натижаларга эришишга ёрдам беради.

Адабиётлар:

1. А.А.Пулатов “Voleybol nazariyasi va uslubiyati” darslik. CHIRCHIQ – 2020y. 345 b.
2. А.А.Пулатов “Voleybol nazariyasi va uslubiyati” darslik, Toshkent 2020y.
3. Pulatov A.A. Yosh voleybolchilar tezkorlik-kuch sifatlarini shakllantirish uslubiyati. // Uslubiy qo'llanma. T.: 2008y. 215 b.
4. Olimov A., & Khaydarov, I. (2024). Forming professional skills in female students in the field of volleyball education. *Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal*, 5(08), 1–5. [https:// doi.org/10.37547/mesmj-V5-I8-01](https://doi.org/10.37547/mesmj-V5-I8-01)